1830

C 17

2611

1830
C 17
RIJKSUNIVERSITEIT LEIDEN
0947 8285
UNIV: LEIDEN BIBL.

№ 2611.

MINISTERIE VAN KOLONIËN

BESCHOUWINGEN OVER ATJEH,

EN

ONZEN OORLOG MET DAT RIJK,

MET EEN

Kaart van het Oorlogstooneel, de Vaarwaters en vereischte Kustlichten voor den Wereldhandel,

DOOR

EEN OOGGETUIGE.

BIBLIOTHEEK DEPARTEMENT VAN KOLONIËN

Het rijk *Atjeh*, de noordelijke punt van het eiland *Sumatra*, is voor den handel in hoofdzaak belangrijk door peper en koffie. Het land is overigens te weinig bekend om met zekerheid te weten welke schatten nog in den bodem begraven liggen; goud, zilver en hoogstwaarschijnlijk ook steenkolen.

De peperplant treft men evenmin als de koffieplant veelvuldig in de kustplaatsen aan; de uitvoer echter bewijst dat er binnen 's lands een overvloed van die artikelen bestaat.

De zijdeteelt wordt er ook uitgeoefend en de Atjehnesche vrouw levert niet weinig bewijzen van bekwaamheid in de bewerking daarvan; getuige de prachtige met gouddraad geweven zijden „Kains," een soort vrouwenrokken, enz.

De Atjehnees is, alhoewel flink van lichaamsbouw, over het algemeen lui, wellustig en dweepziek van aard, welke eigenschappen aan de meeste volken der tropen eigen zijn. Hij stelt hoogen prijs op eigen onafhankelijkheid, doch heeft meest slaven tot verrichting van den arbeid, welke dan ook overal aangetroffen worden.

De geheele kust langs van *Tampat-Toean*, de uiterste kampong ter westkust, tot *Tamian*, aan de rivier van dien naam ter N.-O. kust, vindt men een reeks van weinig beteekenende kampongs. De bewoners zijn armoedig, leven voornamelijk van de vischvangst en bestaan uit zeerveel vreemde oosterlingen, zoo van Nederlandsch- als Britsch-Indië.

Ons bezoek gebracht aan *Atjeh* in September en October heeft ons een denkbeeld kunnen geven van de kustplaatsen en gedeeltelijk ook van de binnenlandsche toestanden, hierdoor komt men tot het besluit, dat, afgescheiden van de noodzakelijkheid daartoe verplicht te zijn, ingevolge het wanbestuur en de grove misbruiken die in dat rijk heerschen, waardoor de gewesten onder ons gezag benadeeld worden, men dat rijke en gunstig gelegen land niet langer zonder kustlichten mag laten en ook daarom aan ons gezag moet onderwerpen.

Het eerst kwamen wij te *Atjeh*, de hoofdplaats, *Groot-Atjeh* genaamd.

De reede is ruim met goeden ankergrond, maar onveilig, hoofdzakelijk door de veeltijds waaiende N.W.lijke winden. Gedurende al den tijd welken wij op *Groot-Atjeh* geankerd lagen woei er voortdurend Z.W.lijke wind, soms flauw doch meest buiig met stijve bramzeilskoelte, 's nachts trekkende naar den wal door het Z. heên naar den Z.O., en 's morgens tegen 10 ure, als zijnde dan het flauwst, weêr naar zee keerende, van het Z.W. tot W. Voor die winden lagen we ten minste buiten gevaar, omdat ze langs de kust waaien en dus geen lagerwal geven. Een latere reis in Mei en Juni gaf ons dezelfde resultaten van den wind, steeds Zuidelijk als land- en zeewind door het Zuiden trekkende. Vier maanden dus, Mei, Juni, Sept. en Oct. van Z.lijke wind, soms hard, soms flauw, doch nooit zóo dat een landing of weêr inscheping onmogelijk was, tusschen de rivier van *Groot-Atjeh* en van *Nereree*, achter *Poelo* (Eiland) *Toean*. Het binnenkomen der rivier is, met slechts geringen wind, reeds moeielijk doch zelden onmogelijk. Bovendien om te debarkeeren bevonden we het nooit en nergens onmogelijk. Bij tijds met den kop op de zee, de dreg laten vallen, het dreggetouw vieren, en zoo den wal naderen is bijna overal en altijd mogelijk. Veelal is men dan genoodzaakt een eind weegs door het water te waden, waarbij wij echter nimmer gevaar ondervonden, doordien we een loodlijn op een tentstut aan het hek van de sloep bevestigden, die naar wal brachten en daar vast lieten houden, vierende en aanhalende op de zee, zoodat alle benoodigdheden droog daar langs konden glijden en ook de bemanning daar langs kon gaan; raakte men dan al eens van de been, men had toch de lijn vast en was dus zonder gevaar. Op zeer veel plaatsen zijn wij zóo altijd naar wal moeten gaan. Aan het strand ter rechteroever van de riviermonding stond een vaste vlaggestok, waaraan bij zekere gelegenheden de in de kaart voorgestelde Atjehnesche vlag werd geheschen.

De rivier is van geen beteekenis; voor sloepen en prauwen bevaarbaar, voor eenigzins grootere vaartuigen niet. De banken bij de monding, even als bij alle rivieren in het rijk, laten geulen van te weinig diepte over.

Groot-Atjeh zelf is een welvarende kampong, maar verre van grootsch. Bij het opvaren der rivier zagen wij, als in de kaart zichtbaar is, vele huizen langs den oever op palen gebouwd en onder bijna elk huis lilla's en verder licht geschut; dicht geboomte bedekte den verderen wal. De Missigit en het Havenkantoor waren zichtbaar evenals twee strandbatterijen van de zee-zijde. De Kraton en meerdere versterkingen lagen dieper in voor het oog verborgen. Wegen als bij alle vrije inlandsche volken bestaan er op die hoogte niet anders als ter breedte van een halve meter en dan vaak door lang gras onzichtbaar, evenals bij ons te lande op vele weilanden de koepaden zijn. Het volk was zeer terughoudend en bang, in den waren zin van het woord, niettegenstaande allen overladen zijn met wapens, en altijd een groot ontbloot zwaard in de handen dragen.

Tijdens onze reis scheen nog geen de minste kwestie van oorlog zoeken met *Atjeh* onzerzijdsch te hebben bestaan. Nergens toch hadden we eenige andere order dan zachtzinnigheid en vermijding van alles wat slechts eenigzins aanleiding kon geven tot kwade vermoedens van de zijde der bevolking, zoodat ons zelfs verboden werd in het oogloopend opnemingen of verkenningen te doen. — Doch al hadden we die willen doen, de ons omringende menschenmassa bij het aan wal zijn op *Gr. Atjeh* belette ons alle onderzoek.

De *Atjeh*-rivier opvarende met de sloep, hebben we gewapend met kompas en horologe alles wat wij in 't gezicht kregen verkend. Voorbij de Missigit aan het Havenkantoor (na een paar malen zelfs met een sloep aan den grond gezeten te hebben, midden vaarwaters bij de eilandjes in de kaart voor de Missigit) landende, werd door ons gevraagd den havenmeester te spreken. Deze werd gezegd uit het land ontvlucht te zijn, om reden hij medeplichtige was geweest in een samenzwering tegen het leven van den rijksbestierder. De tegenwoordige Sultan had hem, als veroordeeld de rechterhand afgekapt te moeten worden, op de volgende wijze gratie verleend:

„In aanmerking genomen de vele en
„gewichtige diensten door hem Havenmeester
„aan des Sultans geliefden afgestorven vader
„bewezen, wordt een oorlogschip ter zijner
„beschikking gesteld om het land te ont-
„vluchten vóór den tijd tot voltrekking van
„het vonnis."

Of dit verhaal de algeheele waarheid behelsde betwijfel ik thans zeer; doch niettemin bekwamen wij den havenmeester niet te spreken, en moesten wij na lang wachten ons tevreden stellen te spreken met een naar ons vermoeden in der haast benoemden „wakhil" (plaatsvervanger of gemachtigde) van dien.

Naast het havenkantoor was een smal pad naar het binnenland leidende, werwaarts wij ons wilden begeven om 't een en ander te zien te krijgen van den Kraton en verdere versterkingen. Hoe argeloos wij daarin ook te werk gingen, ter nauwernood waren we op weg of men vermaande ons beleefd niet verder te gaan daar de weg versperd was en gevaarlijk door wild gedierte zoo het heette. Dat alles was duidelijk een verzinsel, doch we hadden uit het verkende genoegzaam gezien dat we vertrouwen konden op de aanwijzingen van onzen fermen ijverigen tolk „Saidi Tahil" en onzen bekwamen, degelijken loods „Sikahab", welke beide behulpzame mannen vele jaren in deze oorden gezworven hadden en die ons thans met hunne plaatselijke kennis overal goed ter zijde stonden. De afstanden van plaatsen enz. bleken echter niet altijd even juist te zijn, doch dat is natuurlijk, omdat een inlander over 't algemeen geen goed begrip van tijd heeft. Zoo spreekt men in geheel *Atjeh* als men naar afstanden vraagt niet van „zooveel uren", doch van „zoo dikwijls rijst koken". De tijds-eenheid is daar dus nog zeer primitief: „de tijd benoodigd om een maal rijst te kooken." Vandaar dat als men wil weten hoever de rivier op een kampong licht, men het beste doet om het zelf te onderzoeken. Op *Tamian* zei men iets dat ons een paar uren deed vermoeden, doch uitkwam op acht uren.

Alles droeg de kenmerken òf van kwaden wil tegenover ons òf van een onbegrijpelijk wanbestuur. De Sabandar of de Habib (havenmeester en rijksbestierder) waren moeielijk te spreken, de Sultan in het geheel niet. —

De noordpunt van het Atjehnesche rijk is een belangrijk punt. Alles wat door Straat Malakka van uit Europa naar *Singapore*, *Ned.-Indië*, *Australië*, *China*, *Japan enz.* gaat en omgekeerd, passeert van zeer nabij *Atjeh*. De hydrographie was er zeer gebrekkig. Gebrek aan kustlichten bestaat er overal, en dat op plaatsen waar zoo 'n ontzaggelijk drukke vaart is.

Daarbij overwegende een rijke peper- en koffiehandel; wellicht een hoofd-depôt voor inlandsche steenkolen, enz.; is er dan nog twijfel dat iemand zich *Atjeh* moet aantrekken? — Vele klachten aan het Holl. Gouvernement over gebrek aan kustverlichting en hydrographische nauwkeurigheid zouden, zonder gevolg blijvende, een andere natie kunnen bewegen zich die zaak van wereldbelang aan te trekken. — Voeg daar nog bij zeerooverij en slavenhandel, dan is er geen twijfel of er moet aan *Atjeh* gedacht en tegenover dat land gehandeld worden. Bovendien, *Atjeh* is Nederland voortdurend vijandig en niet zonder reden. Zoo ter W.- als ter O.-kust zag het zich nu en dan een stuk gronds ontnomen; is het dus te verwonderen, dat door de Atjehnezen op de grensplaatsen alles in het werk gesteld wordt om ons te bestoken.

Nederland kan niet gedogen, dat een andere staat invloed op *Atjeh* heeft, en moet dus de zware taak op zich nemen om: 1o. de zeerooverij en slavenhandel voor goed den kop in te drukken, — 2o. de hydrographische opnamen te doen, ter verbetering der kaarten, — 3o. te zorgen voor kustverlichting.

Met de beide laatste werkzaamheden was reeds een begin gemaakt. De kaarten zijn gebleken onjuist te zijn. Enkele punten zijn aangegeven als geschikt voor plaatsing van vuren.

Poelo Rondo, een eilandje omringd van klippen, op eenige mijlen afstands ten Noordwesten van *Po. Way*, was aangewezen als voornaamste punt; doch de onmogelijkheid om materialen te ontschepen, doet de hoop verdwijnen, dit zoo gewichtig punt met een vuurtoren te voorzien.

Deze onmogelijkheid is echter niet zeer zeker, trots hare officiëliteit, omdat toenmaals de oevers niet met voldoende nauwkeurigheid zijn geobserveerd. Ik houd me overtuigd, dat de mogelijkheid wel degelijk bestaat; doch niet gemakkelijk. Zouden echter de torens op enkele klippen in 't Engelsche kanaal ook wel zoo gemakkelijk gebouwd zijn? Een zeer geschikt punt werd gevonden op *Po. Bras* aan de noordpunt van een kleine baai, die een zeer veilige ankerplaats tevens aanbiedt voor een tiental vertuid liggende schepen. Men kan in die baai met lichte vaartuigen aan wal komen en dus materialen ontschepen. De wal is een vruchtbare vallei. Noch N. W. noch Z. W. winden, — de eenigen die gevaarlijk zijn op die hoogte van Sumatra, — vermogen eenig nadeel aan de schepen in die baai te berokkenen. — Het vuur zou door van om de Oost komende schepen nog vóór *Po. Boeroe* en *Pedropunt* in 't zicht worden geloopen, en bij voldoende grootte door van om de W. komenden ook vóór *Po. Rondo*.

In de Z. W. hoek van *Po. Way* is eveneens een baai, welke bescherming voor de gevaarlijke winden biedt, doch ankergrond krijgt men daar eerst zeer dicht onder den wal, die zeer stijl wegloopt.

Voor Z. W. winden ligt men ook zeer veilig achter *Po. Toean*.

Alles te samen genomen is het alhoewel doenlijk, niet gemakkelijk een geschikte haven op die hoogte te krijgen.

Voor den wereldhandel is *Atjeh* een allergewichtigst punt. Schepen van om de West en terug naar alle deelen van de wereld zouden gaarne een geschikte haven op de Noordkust van Sumatra aandoen. Vóór *Po. Pinang*, *Singapore, Padang* (een zeer slechte haven) en anderen zou ieder stoomschip *Atjeh* aandoen, primo om er kolen, secundo om er *rijke lading peper, koffie enz.* in te nemen. Als er bovendien dokken, werven als anderzins, even als te *Singapore*, aangelegd werden, is *Atjeh* belangrijker zelfs dan *Singapore*, omdat schepen naar *Australië* van uit 't kanaal van *Suez*, gemakkelijker buiten *Sumatra* omgaan dan door straat *Malakka*, hetwelk altijd een gevaarlijk en zorgelijk tijdroovend varen is.

Al levert *Atjeh* zelf geen steenkolen, *Sumatra* is vol en *Padang* als stapelplaats is op verre na niet zoo gunstig als *Atjeh*, dat alsdan met *Singapore* enz., mits als vrijhaven, flink zou kunnen concurreeren.

Nu eenmaal het ijs gebroken, de oorlog verklaard en begonnen is, moeten afdoende maatregelen genomen worden.

Om kustverlichting aan te brengen, slavernij en zeerooverij uit te roeien, is het noodig *Atjeh* onder ons bestuur te brengen. Halve maatregelen tegenover dat land baten niets. Het is een broeinest van al het uitvaagsel van den Indischen Archipel; ten bewijze waarvan diene, dat er op alle plaatsen vreemde Oosterlingen, ook van onze bezittingen waren, zijnde deze laatsten veelal gewezen matrozen, soldaten enz., welker landverhuizing zeer verdacht was.

En zeer zeker als wij niet met kracht handelen, zouden andere natiën en met recht, zich de zaken van algemeen belang moeten aantrekken, ten einde de onveiligheid in die streken te niet te doen, de onmenschelijkheid van den slavenhandel tegen te gaan en de kusten van lichten te voorzien.

Moeite en geld zal men zich moeten getroosten, maar dan ook zonder twijfel de schoonste resultaten verkrijgen.

Gevaarlijk varen is het er niet. De *Bengaal Passage* is ruim en schoon, alleen ligt *Po. Boeroe* in den weg, doch een flink licht in eerstgemelde baai op *Po. Bras*, maakt het onschadelijk.

Op *Po. Boeroe* een licht te plaatsen is voor schepen van om de West komende, onvoldoende, welke *Po. Rondo* en *N. W. Eiland* voor zich hebben, zoodat men daar volstaan kan met een klein havenlicht. Voor van om de Z. komende schepen langs de Westkust, welke gemakkelijk *Soerat passage* kunnen nemen, kan men op *Po. Angkassa* (het kleinste der *Steen* eilanden) en *Po. Gommes* een licht plaatsen.

De kust op *Groot-Atjeh* is laag, bij *Pedro*-punt en *Atjeh*-hoofd steil oploopende; zoodat dat gedeelte als 't ware een groote vallei vormt tot den Goudberg toe.

De eilanden zijn hoog en rotsachtig. *Po. Bras* en *Po. Way* hier en daar met schoone valleistreken.

Van *Groot-Atjeh* vertrokken wij rechtstreeks naar *Tamian* langs de noordkust van het rijk. Het rijk van *Atjeh* bestaat uit verscheidene Staatjes met hun eigen hoofden doch schatplichtig aan den Sultan, die in *Groot-Atjeh* woont. Op vele plaatsen, naar ons bleek, was in een paar jaren soms de schatting niet betaald, hetgeen genoegzaam pleit voor verdeeldheid en slecht bestuur. Op *Tamian* moesten we een dag roeiens de rivier op, om aan de eerste Kampong te komen.

De *Tamian*-rivier is de grens van 't Atjehnesche rijk. De linkeroever is Atjehneesch.

Des avonds ten 10 ure kwamen wij er aan; waren bij hoogwater gemakkelijk de rivier ingekomen en hadden eenmaal in een ladang (drooge rijstvelden) opgehouden.

De *Tamian* is een flinke, schoone rivier, aan de monding zeer laag en moerassig; hooger op met stijlen oever, bosch en enkele schoone bebouwde plekken. Van *Tamian* tot *Diamant-punt* is de kust laag en vindt men de bergen eerst diep in het land. De noordkust is zeer bergachtig, op enkele punten en over 't geheel hooger dan om de oost. Te *Tamian* op Hollandsch grondgebied in den donker op het onverwachts landende, werden we allerminzaamst ontvangen, kregen vruchten, rijst, koffie (deze koffie werd als overal gezet van het koffieblad en ook daarnaar genoemd „koppi daun") thee enz. enz., en bleven ten huize van den radja moeda slapen. Een sloep met 12 inlandsche roeiers en nog 6 personen, Europeanen, allen ongewapend, werden met alle onderscheiding vriendschappelijk bejegend. Zelfs van Atjehneesch grondgebied kwamen kamponghoofden ons verwelkomen, terwijl allen zeer klaagden over den naren toestand van wanbestuur enz. Met laagwater aan de monding komende was geen geul diep genoeg om er uit te komen en zijn we verplicht geweest voor tij te stoppen.

Van *Tamian* vertrokken we naar *Idi* een land, dat ± 5 Geogr. mijlen benoorden *Tamian* ligt, zeer schoon is, en waar we even als op vele plaatsen vrij goede paarden, runderen, schapen en geiten aantroffen.

De radja van *Idi*, in oorlog met den radja van *Simpang Olem*, stond op punt te zwichten voor zijn vijand, en bood ons terstond aan, zijn land onder Holl. vlag te stellen. De bevolking was zeer minzaam, doch op dit rijk viel in die opzichten geen staat te maken, omdat vrees voor den vijand zeer zeker invloed uitoefende. Trouwens alle plaatsen op de Noordkust, *Curtoy, Passey, Telok-Samoë, Sambilangan, Gighen* en *Pedir* kwamen in die opzichten overeen; de bevolking was er zeer vriendschappelijk en zelfs behulpzaam, doch over 't geheel bevreesd, alsof een ieder gewaarschuwd was voor den Hollander. Het beste bemerkten we zulks op de plaatsen ter Westkust, *Kloeang, Riah, Rigas, Na-laboe, Trong* en *Tampat-toean*, waar de bevolking min of meer stug, zeer terughoudend, achterdochtig en onvriendelijk was, zoo zelfs, dat op *Riah* de bemanning van een sloep bedreigd werd als ze landde.

Op al die plaatsen waren vreemde oosterlingen en slaven. De munten bestonden in Spaansche dollars (pilaarmatten, door hen „dollar mariam" geheeten), dollarcenten en een inlandsche looden munt, waarvan er 2400 één dollar waarde hadden.

De noordelijke kustplaatsen waren welvarender dan die ter westkust; hetgeen begrijpelijk is, door het verkeer met *Po. Pinang* en de ligging aan de zeer druk bevaren *Malakka-Straat.* Over het geheel draagt het Atjehnesche rijk blijken van rijkdom, te zien aan den uitvoer van peper, koffie en ondergeschikte artikelen, alsook aan de rijke kleederdracht van velen, vooral vrouwen uit het binnenland.

Tusschen *Idi* en *Curtoy* ligt *Diamant punt*, een hoogst belangrijke kaap voor de vaart in straat *Malakka.* De verkenning van *Diamant punt* is noodig voor de koersverandering. Ook op dit punt moet onvoorwaardelijk een vuurtoren geplaatst worden, waartoe zeer schoone gelegenheid bestaat. Er is geen enkele voor schepen bevaarbare rivier in het geheele rijk en allen hebben banken met ondiepe geulen aan de monding. *Kloeang*-baai ter westkust, op ± 5 geogr. mijlen van *Atjeh*, is een kleine doch vrij veilige baai; de rivier in die baai is voor ligte praauwen bevaarbaar.

Rigas is een moeijelijk te naderen plaats, in een met klippen bezaaide baai, doch is vrij veilig voor weinig diepgaande schepen.

Alle andere plaatsen zijn vrij onbeduidend, liggen meest aan 't strand of bij kleine kreken en zijn slecht bevolkt.

Het geheele Atjehnesche rijk is de belangstelling overwaardig en niets zal gelukkiger èn voor het in verdeeldheid levende volk èn voor den wereldhandel zijn, dan een spoedige en krachtige beteugeling der misbruiken en regeringloosheid, een flinke verlichting en in kaart brenging van die zoo druk bevaren kusten en een goed gebruik maken van den vruchtbaren grond, ter uitbreiding van de in die streken zoo bij uitstek groeiende peper en koffie. — *Atjeh* moet aan *Nederland* behooren, en tegelijk met geheel *Sumatra* gebracht worden in een staat, die kan wedijveren met den besten van den geheelen Archipel.

Wij zullen eerstdaags een tweede expeditie naar *Atjeh* zien oprukken; met tact handelende, kan eene overwinning niet uitblijven.

De eerste is, als dikwijls, misschien wel wat overijld gegaan; men rekent in den regel nog te veel op prestige en dat tegenover een land waarvan niets of althans weinig bekend is. Wij hebben overal genoegzaam kunnen bemerken, hoe gevreesd en gehaat wij over het algemeen zijn, omdat de meesten en terecht ons beschouwen als belagers hunner nationale onafhankelijkheid; van daar dat, op grond hiervan alléén, men had moeten begrijpen dat de geheele bevolking als één man zou opstaan.

De les lezen door bangmakerij gaat bij een volk als de Atjehnezen niet; want zij bezitten ook een hooge mate van trots en verwaandheid. Een staaltje daarvan ondervonden wij van den Rijksbestierder en zijn gevolg tijdens een bezoek aan boord van ons schip, namelijk: toen er ter eere van zijne komst zou gesalueerd worden, waarschuwde de kommandant hem, niet bang te zijn voor den slag bij het afgaan der stukken. Het antwoord was: „Bang? Ik heb het wel zwaarder gehoord bij de Engelschen!"

Later toen uit beleefdheid gepresenteerd werd het schip eens te bezichtigen was het antwoord: „Dank-je wel, ik heb ze meermalen bij de Engelschen grooter en mooier gezien" Bewijs genoeg wat er in het gemoed der hoofden omging. Wij hadden dan ook m.i. voorzichtiger moeten zijn; maar gedane zaken nemen geen keer. Thans moeten de handen flink aan het werk geslagen worden.

Deli en *Singhkel*, de beide grensposten ter Oost- en Westkust, moeten voor de operatie-plannen goed voorzien worden van kolen, proviand enz. en van uit die station, zoo mogelijk, telegraphische gemeenschap gemaakt worden met *Padang*, *Singapore* en *Batavia*. *Singhkel*, ter Westkust, is zeer geschikt voor dat doel, het binnenkomen, ankeren, in- en ontschepen is er gemakkelijk genoeg en loodsen op de hoogte van de benting en het controleursgebouw hebben geen gevaar van wegspoelen, zooals voor eenigen tijd gebeurde, met een stuk gronds, waarop het haven-kantoor stond. — *Deli* is eveneens een geschikte plaats, het ligt een eind de rivier op, doch deze is met kruisprauwen bevaarbaar en men kan zeer geschikt loodsen dichter bij de monding zetten. De blokkade waarmeê men m.i. reeds lang geleden had moeten beginnen, en wel zeer krachtig, moet thans ten strengste doorgezet worden. — Kanonvuur en boschbrand moeten den weg banen voor onze soldaten. *Groot-Atjeh moet* vallen. Stevige forten moeten er aangelegd worden. De eerste tijd moet besteed worden, na den val, tot nauwkeurige opname der vaarwaters en baaien, het aanleggen van vuurtorens met versterkingen en het streng te keer gaan van slavenhandel en zeerooverij. Daardoor zullen de natiën, belang hebbende bij de vaart in die streken, spoedig geholpen zijn, en langzamerhand, als *Atjeh* begrijpen zal, dat de opoffering der onafhankelijkheid geen slavenketens meêbrengt, zal men landbouw en veeteelt, waarvoor in sommige streken een ruim veld bestaat, zien herleven en zeer zeker zal dat rijk voor *Nederland* en zichzelf dan een parel worden aan den top van *Sumatra.*

Het einde van den oorlog kan, tegenover zoo 'n volk, onmogelijk meêbrengen onafhankelijk te blijven. Eindelooze moeielijkheden zouden daarvan telkens het gevolg zijn. De teerling is geworpen, ten rechte of ten onrechte! Hoe geprovoceerd men den oorlog ook moge denken, eenmaal moest het er toch toe komen, en *Nederland* moest zich haasten met een reeds te lang loopende zaak, die anders zonder twijfel in, voor ons minder aangename handen, zou zijn overgegaan.

Bij het lezen dezer beschouwingen over het Atjehnesche rijk, zal zeer natuurlijk de vraag gedaan worden: welke aanleiding er bestaat om zoo enorm streng te werk te willen gaan tegenover dat land?

Menigeen zal veronderstellen, dat de misdadige feiten van zeerooverij en slavenhandel toch wel ten einde zullen kunnen gebracht worden op meer vriendschappelijke wijze; dat de Atjehnezen het algemeen nut van kustverlichting beseffende, toch wel de werkzaamheden op hun gebied aan de daartoe benoodigde werken zullen toestaan, en zoo voor het tegenwoordige als toekomstige wel geen belemmeringen zullen veroorzaken aan het voortbestaan dier zoo van algemeen nut erkende verlichting.

Het is daarom dat ik bij dat punt een oogenblik wensch stil te staan en trachten zal aan te toonen dat het niet anders kan.

De *Pall Mall Gazette* zegt bij de bespreking der verwikkelingen ter kust van *Guinea*, dat men tegenover zwarte stammen menschelijker moet handelen, om hen door rechtvaardige, billijke en zedelijke handelingen tot overtuiging te brengen.

In theorie is dat zeer doenlijk en doeltreffend. Helaas echter in de praktijk niet altijd.

In hoeverre de Engelschen rechtmatig of niet een verdelgingsoorlog voeren tegen de Ashantijnen, dunkt ons echter van weinig nut voor onzen oorlog met Atjeh.

De omstandigheden zijn van te veel uiteenloopenden aard; het is echter de algemeene zienswijze van de *Pall Mall Gazette* over omgang met inlandsche stammen, geuit ter gelegenheid der bespreking van de ophanden zijnde Expeditie van Sir Garnet Wolseley, die mij aanleiding geeft de onmogelijkheid aan te toonen voor ons om tegenover een Rijk als *Atjeh* met zachte middelen te werk te gaan, ten einde te verkrijgen wat wij verlangen:

1°. vernietiging van zeerooverij en slavenhandel, en

2°. voldoende kustverlichting voor den wereldhandel in hoofdzaak, waarnaast als bij-omstandigheden beoogd moet worden bestendiging van vrede met en welvaart in dat door de natuur zoo ruim begunstigde land.

De Inlandsche stammen over het geheel haten de Europeanen, omdat ze bij het verlies van hun onafhankelijkheid zich vaak onrechtvaardig zien behandeld door dezen en ook de schatten van het land door hun arbeid verzameld, maar zelden zien besteden voor *hun* welzijn, doch wel om arme Europeesche fortuinzoekers den zak te spekken In hoeverre die haat altijd gebillijkt is, kunnen en mogen wij niet beoordeelen. Zooveel echter is zeker dat verreweg de meeste inlanders den Europeaan op die wijze beschouwen en beoordeelen, en dus verre van vriendschappelijk gezind zijn jegens hen.

Gebrek aan eendracht, moed, energie en kennis verhinderen den inlander tegen de Europeesche „indringers", zooals zij hen noemen, in algemeenen opstand te komen, ja zelfs voor hun „opinie" uit te komen, maar wij voor ons gelooven dat bijna allen ons in den grond der ziel haten. Uitdrukkingen als „wij zijn *maar* donkerhuiden" verraden niet weinig hoezeer zij zich ten achter gesteld rekenen.

Atjeh zooals in deze beschouwingen vermeld is, is een broeinest van uitgewekenen. De meeste Atjehnesche stammen zijn reeds uit zich zelven ons vijandig, en mogen in ons oog die troep „ontevredenen" uit onze en andere koloniën ontvlucht, al zeer weinig invloed hebben, de domme onontwikkelde volksmassa (wij weten het genoegzaam in ons Europa) is zoo gemakkelijk met angst te bevangen voor een spook. Naar waarheid vertelde of opgesierde, ja zelfs geheel verdraaide feiten door één uitgewekene aan een schare bijgeloovige, onontwikkelde menschen gedaan, is dikwijls reeds genoeg om hen beangst te maken voor den Europeaan, en hen tot den dood vijandig te doen zijn.

De Atjehnezen zijn altijd onafhankelijk geweest en hebben steeds ongestraft zeerooverij en slavenhandel gepleegd. Voortdurend van geslacht tot geslacht zijn zij gewaarschuwd voor de „blanken" en vooral voor den „Hollander" als nabuur, die geheele volksstammen in slavernij houdt (altijd volgens hun zienswijze), door hen te laten werken, en zelf het geld van den arbeid op te steken.

Herhaalde waarschuwingen van ons Gouvernement tegen de in de Atjehnesche wateren gepleegde zeerooverij en slavenhandel zijn steeds in den wind geslagen.

Eensdeels omdat aan het op eigen onafhankelijkheid pochende volk, geen begrip is in te prenten, dat het algemeen volkenrecht verbiedt in zijn eigen land alles te doen wat men wil.

„Wij bemoeien ons immers niet met uw zaken ook!" is de redenering en zoo dikwerf men aanklopt, is het als aan eens dooven mans deur.

Wanneer wij echter reeds jaren geleden klem hadden kunnen bijzetten aan onze klachten bij het Atjehnesche gouvernement, hadden we thans veel voor gehad en had er nu misschien geen kwestie van „*Atjeh*'s onafhankelijkheid" behoeven te zijn.

De omstandigheden hebben echter in alle opzichten ten nadeele gewerkt. Zoo voor het rijk zelf dat thans inwendig slecht geregeerd wordt, als voor ons, die nu te kampen hebben met veel meer moeielijkheden, dan men wellicht vermoedt.

De invloed toch van vreemde handelaren ter Noordkust van *Sumatra* heeft eveneens voortdurend ten onzen nadeele gewerkt, en het Engelsche Gouvernement, destijds onzen vermeerderenden invloed vreezende op dat gedeelte van *Sumatra*, oefende een zijdelingsche beschermheerschappij uit, die ons belemmerde in ons krachtig optreden tegenover *Atjeh.*

Beter was het dus wellicht geweest wanneer we ons destijds liever in het geheel niet, dan zwak hadden doen gelden; doch gedane zaken nemen geen keer en thans, nu de voor ons zeer voordeelige onthouding van vreemde inmenging verkregen is, kan door niets anders dan eene zeer krachtige handelwijze ons verloren prestige herwonnen worden; zwakheid toch tegenover een trotsche, overmoedige en in de ziel ons vijandige bevolking zou ons nog op den duur in meer moeielijkheden brengen, dan thans te overwinnen zijn voor goed.

Atjeh zou wel willen dat wij èn de zeerooverij èn den slavenhandel ongemoeid lieten, en ik geloof zelfs, dat als wij, hetgeen ondenkbaar is, ons zouden willen leenen dat alles oogluikend toe te laten, voor het tweede verlangen onzerzijdsch nog vele moeielijkheden zouden in den weg staan.

Nooit zouden de Atjehnezen dulden, dat we vuurtorens bouwden op hun grondgebied!

Geduchte aanvallen zouden steeds voorkomen, en waren het al niet de „uitgewekenen" die de domme volksmassa opruidden, de mahomedaansche Priesterschap, ons zwarte spook in het Oosten, is in *Atjeh* in niet geringe mate vertegenwoordigd en in werking tegen ons. Het opperbestuur is naast den jongen Sultan in handen van een Arabisch priester.

De Sultan heet „oudste zoon der Kerk" bij den Sultan van *Turkije;* de godsdienst speelt er dus een belangrijke rol.

En al had men nu, hetgeen wellicht meermalen reeds voorgekomen is, met den Opperbestuurder een verbond gesloten, betrekkelijk al het door ons begeerde, wat was dan nog onze zekerheid?

Ten eerste zouden wij, ongerekend de kosten voor aanleg enz. alsdan toch te maken, (niemand zal wel ontkennen dat wij Hollanders, en wij alleen, voor hydrographische observaties, kustverlichting enz. moeten zorgen), nog voortdurend een voldoend eskader disponibel moeten houden ter contrôle op de gesloten overeenkomst met het opperhoofd van Staat.

We hebben daarvoor reeds genoegzame bewijzen voorhanden.

Nimmer heeft er volgens getuigenis van velen, zelfs hoofden van stammen, eensgezindheid in het Atjehneesche rijk bestaan. In de laatste jaren hadden enkele staten, niettegenstaande herhaald aanzoek van het algemeen Opperhoofd, geene schatting betaald en zeer velen spraken over den Sultan alsof deze *hun* hoofd niet was.

Thans zeg ik is er een priester aan het hoofd en zelfs deze vermag de verschuldigde gelden niet te innen. Wat zou, al ware het Atjehneesche Opperbestuur ook met de beste gezindheid jegens ons bezield, het kunnen doen, vraag ik dan, tegen misbruiken, die in het Atjehneesche volksleven zoo ingeweven zijn, dat als men spreekt van het afkeuringswaardige van menschenhandel, die lieden verwonderd staan, dat zoo iets afkeuring verdient.

Van welke zijde men het dus beschouwt, op minnelijke wijze is het ten eenenmale onmogelijk voor ons een zaak tot stand te brengen in het Atjehneesche rijk, waartoe wij genoodzaakt zijn, omdat „*Sumatra*" ons en ons alleen aangaat.

De handen moeten dus thans krachtig aan het werk geslagen worden. Zachte geneesheeren enz. is hier maar al te zeer van toepassing, en als eenmaal *Atjeh* aan ons gezag onderworpen zal zijn, laat ons dan het volk billijk en rechtvaardig behandelen en trachten te ontwikkelen, doch niet eischen dat de millioenen, die de strijd gekost zal hebben en die de verdere werken nog zullen kosten, moeten teruggegeven worden in den kortst mogelijken tijd door een bevolking, die juist hierdoor langer wrok zoude ronddragen, dan later jaren van goede behandeling zouden kunnen wegnemen. Van af het eerste oogenblik zijner onderwerping, moet den Atjehnees een goeden dunk van ons gegeven worden. Van den eersten indruk hangt zeer veel af.

Gedrukt en uitgegeven bij VAN MEURS & STUFKENS te Rotterdam.

HET RIJK ATJEH

VAARWATERS & KUSTLICHTEN — LIGGING VAN ATJEH — OORLOGSTOONEEL

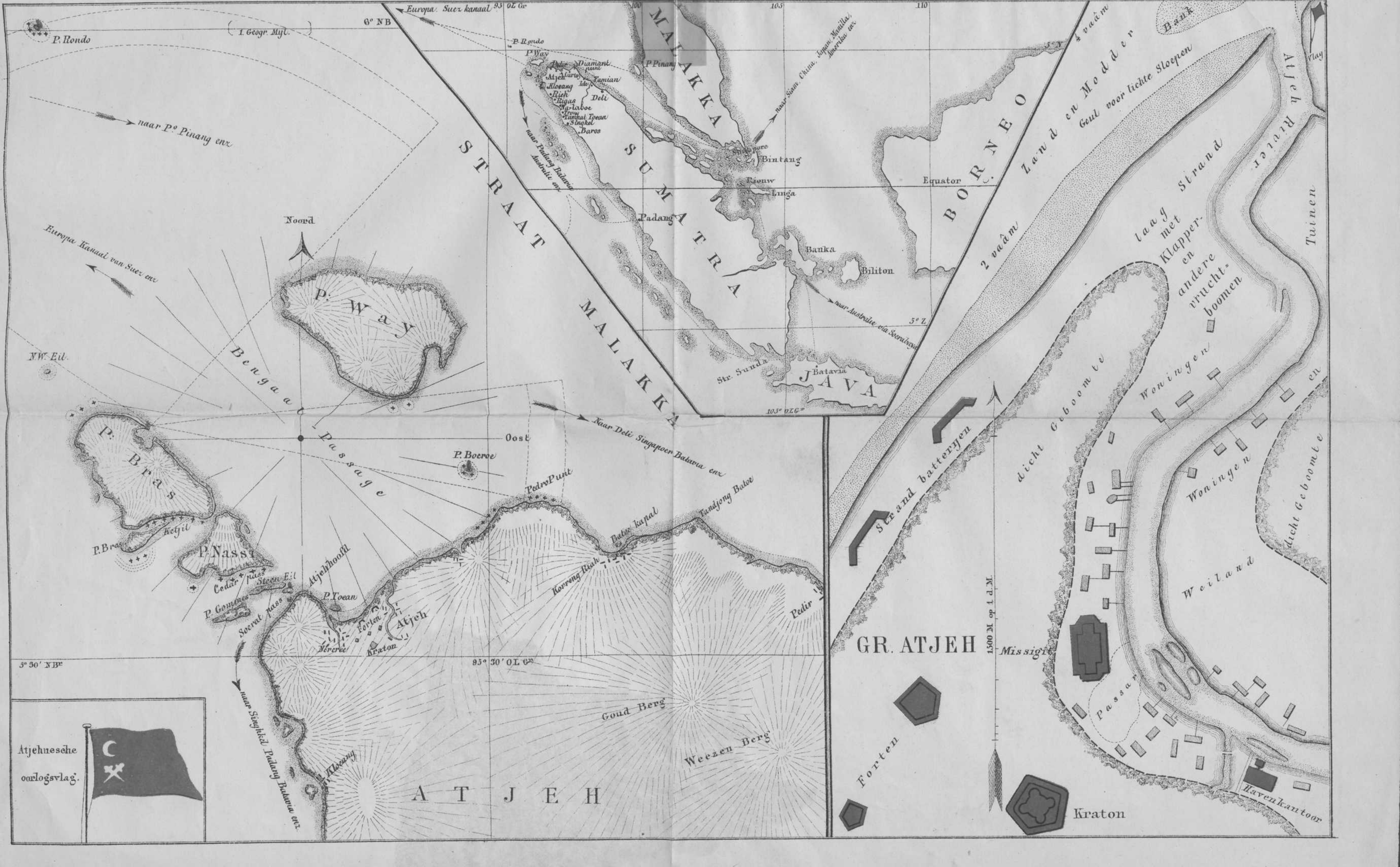

UITGAVE van VAN MEURS & STUFKENS.

g 029/B